Erektiivinen kirjallisuus / puhuttelevuuden teema

Osa 1. **PÄÄTALON PUHUTTELEVUUS**

Nimeäminen päättyy nimiloppuun

Nimiloppu on peräpohjalainen nimitys kuusivuotiaasta tai sitä vanhemmasta urosporosta, jota ei enää nimitetä iän mukaan erikoisnimellä. Vuorelan sanakirja toteaa Kuusamossa poroja nimitettävän sekä iän että sukupuolen mukaan eritellen. Urosporo on eri ikäkausinaan syntymästä kohti kuolemaa edeten ensin hirvasvasa, sitten urakka, hirvas, kuntushärkä ja lopuksi nimiloppu.

KUUSAMOSSA		INARISSA	
Uros	Naaras	Uros	Naaras
hirvasvasa	vasa	vasa	vasa
urakka	vuonilo	vuorso	vuonelovaajin
hirvas	vuorsavaajin	kunteus	kunteusvaajin
kuntushärkä	kuntusvaajin	kosatus	vaajin
nimiloppu	**nimiloppu**	-	-

Kuvio 1. **Poron nimet alueittain ja sukupuolittain syntymästä kuolemaan.**

Nimilopun käsite ihmiseen sovellettuna tuntuu kaukaa haetulta, mutta ei ole sitä kuitenkaan. Ristimänimi voi vaihdella, sillä ihminen voi vaihtaa eri elämänvaiheissa nimensä. Lappalaisessa perinteessä erilaisen tervehtymis- tai muun riitin seurauksena yksilö sai uuden nimen entisen sijalle persoonallisen muutoksen kuvaksi. Ihminen sai myös syntyessään nimikalan. Tämä nimien muuntelu sisältää syvän totuuden elämän muuttuvaisuudesta. Tavallaan ihminen elää ikäloppuna koko ikänsä, jos tätä nimeämisrinnastusta ajatellaan. Ihminen on luomakunnan kruunu sanonnan mukaan, vaikka varsinainen kruunupää liikuskeleekin metsissä hirvenä. Pohjoisten kalavesien kruunaamaton kuningatar vuorostaan on kansankielessä söpöläiseksi kutsuttu siika, jolle porokansa on antanut oman nimiloppukäytänteensä.

Siika on oikea lapinkala, toteaa perinnekerääjä Samuli Paulaharju. Kala ylitse muiden sai sekin nimensä iän mukaan, mutta koska kalan sukupuolen erotteleminen voi olla vaikeaa jopa asiantuntijalle, niin kansa ei siikaa sukupuolen mukaan jaotellut tai sitten se piti kalaa sen verran pyhänä ettei sukupuolesta väliä. Pieni siianpenikka oli sirkka tai saikara tai tuhjeinen, seuraavassa kehitysvaiheessa siiasta muodostui yllättäin kiilasilli. Kolmannella vuodellaan se oli veittisapakka, neljännellä kaskama, viidennellä hirvaskaskama. Tässä vaiheessa siikaelo kirii nimissä yli poroelonkin. Kuudennen vuoden siika jälleen yllättäin saa toisen kalalajin vivahteita, koska se on tammukka tuolloin, seitsemäntenä siitä tulee vattaviilo ja kahdeksantena viilo vaihtaa puolta selkäviiloksi. Vasta yhdeksänvuotiaana neljän tai viiden kiloisena aikamiehenä tai kutumuorina siika oli **siika** ja sellaisena pysyi kokon lopun ikäänsä.

Summa summarum mitä tästä voisi sanoa? Ihminen pysyy poikkeustilanteita lukuun ottamatta nimiloppuna kokon ikänsä, poron nimet loppuvat lyhyeen noin viiden, kuuden vuoden iässä. Sen sijaan Lapin kalavesien pyhä pyyntö, siika kirii yhdeksäntenä vuotena vasta siiaksi oltuaan sitä ennen sirkka, silli ja tammukka, hirvas ja aikamies. Olen ennenkin sen sanonut, ei ole sanastontutkijalla helppoa. Jos on mies monena eläessään, se ei vaikuta miltään siian rinnalla. Miten se taas menikään? Ihmiselläkin nimityksiä toki eri ikäkausien mukaan on, mutta ne eivät ole erisnimiä vaan yleisnimiä kuten papelo, tenava, kakara, neitonen/nuorukainen, aikamies/vanhapiika/vanhapoika/emäntä, patu. Patuja on sekä kaloissa että ihmisissä. Ja kalalajin nimi on yleisnimi sekin, vaikkakin totuuden nimissä siikamainen erottelevien piirteiden nimeäminen on jo puolitiessä matkalla erottelevaan nimeen eli "erisnimeen".

Sukupuolierottelua ihmisissä nimetään omalla tavallaan, mutta se missä eläinten ja kalojen nimeämisen käytänne yhdistyy ihmisiin ovat köllit, joita Päätalo kutsuu korkonimiksi. Lempi-, haukkuma-, lisä- tai liikanimen avulla yksilö korotetaan ryhmänsä erityiseksi edustajaksi. Mitä nimeämiseen ja faunaan tulee rakennustyömailla on vanhoilla tekijöillä käytössään kansanomainen taksonomia. Aloittelija on maitopoika krovan taustat märkinä, hieman jotain opittuaan apupojasta voi tulla poika, mutta kestää kotvan ennen kuin hänestä tulee tekijä eli aikamiehen hommiin kykenevä aikamies eikä nimitykseen vaikuta sukupuolikypsyys vaan ammattitaito.

Siikakaan ei ole valmis heti synnyttyään. Vanhojen lappilaisten kalamiesten mielestä siiaksi kala kasvaa vasta pitkän kehityskaaren jälkeen ellei ollut joutunut sitä ennen koukkuun.

Siian nimi	Siian ikä
siianpenikka, sirkka, saikara, tuhjeinen	ensimmäinen ikävuosi
siikapoika, kiilasilli	toinen ikävuosi
veittisapakka	kolmas ikävuosi
kaskama	neljäs ikävuosi
hirvaskaskama	viides ikävuosi
tammukka	kuudes ikävuosi
vattaviilo	seitsemäs ikävuosi
selkäviilo	kahdeksas ikävuosi
aikamies, kutumuori: 4-5 kg, **siika**	yhdeksäs ikävuosi alkaen …

Kuvio 2. Siian nimitykset Paulaharjun mukaan.

Nimittely

Köllit ovat sidos nimiloppukäsitteestä rakennusperinteeseen ja erektiiviseen kirjallisuuteen. Sarjan introssa Masa Mainio kertoo lapsenomaisesti talonrakennuksesta, sarjan ensimmäisessä osassa Päätalo on erektiivisen kirjallisuuden pioneeri, jonka perusteella Marita Råman vuorostaan kertoo poikkitaitoisen ylänäkemyksenä, mistä on kysymys. Silloin tällöin olen hyödyntänyt tulkinnoissa myös reippaasti huuhaata. Kalle Päätalo syntyi marraskuun 11. päivänä Taivalkoskella, tekoselkoset sijoittuvat koilliskairan maisemiin. Urakehitys kulki metsätyömiehestä ja kirvesmiehen töistä rakennus-mestariksi ja lopulta best seller –kirjailijaksi. Kalle Päätalolla oli loistava ura, jonka puitteissa hänestä tehtiin myös kunniatohtori. Hän epäilemättä puhutteli kansan syviä jälleenrakennusrivejä. Astrologisin termein luokiteltuna Kalle Päätalo on skorpioni, seksikäs luonnoltaan ja tyyliltään sekä pohjimmiltaan, joten hänelle syntyjen syvien pohdinta on toinen luonto siinä missä seksuaalisuuskin, mitä viime mainittua kirjailija ei pohjoiseen tapaan ja luonteensa mukaan arastele esille tuoda totuuden mukaisesti ja sellaisena kuin se rakennustyömailla esiintyy.

Erektiivisen kirjallisuuden intron kaavassa Päätalo sijoittuu puhuttelevuuden kategoriaan, johon teoriatasolla olen sijoittanut neuvottelutaidon, työmaakäynnit, sopimukset yms. Näistä kaikista rakennusmestari Päätalo tuotannossaan kertoo. Päätalon tuotanto on niin laaja, ettei sitä voi yhdellä silmäyksellä lukea tai omaksua, joten artikkelin havainnot perustuvat antologiaan Montussa ja tellingeillä, jonka toimittaja Miisa Lindén rinnastaa elämän metaforaksi nousuista ja laskuista. Aina ei nouse pystyyn - ei ihminen eikä rakennukset. Moni rakennusmonttu on kuin elävä murheen alho, vaikka musiikkitalohankkeesta ei halaistua sanaa sanottaisikaan.

Arvot kiteytyvät tarinoiden henkilöiden nimissä. Ei ole yhdentekevää, miten henkilöitä rakennustyömailla puhutellaan. Rakennustyömaiden puheenparressa on Päätalon tulkitsemana kaksi ominaispiirrettä. Henkilöistä käytetään köllejä eli liika-, haukkuma- ja korkonimiä varsin yleisesti. Toiseksi vähälukuisten naisten on tarinoissa opittava luovimaan karskissa ympäristössä. Selviytymiskeinona heikompi astia voi käyttää neljää eri taktiikkaa. Hän joko vastaa rasvaisiin puheisiin samalla mitalla, ryhtyy kyynelehtimään, nakkelee olevinaan niskojaan kuin ei olisi mitään kuullut tai sitten herättää aitoa kunnioitusta ja arvostusta, jolloin miehet itse siivoavat suunsa. Härskiydenkesto edustaa naista jätkänä jätkien joukossa, jolloin hänet jätetään liialta härnäämiseltä rauhaan, mutta juttuja ei siivotakaan. Itku samoin kuin ylpistely vuorostaan herättää porukassa hyeenan ja uhri saa kokea saman raatelun yhä uudelleen. Ainoa keino saada olla rauhassa on herättää luontaista kunnioitusta, mikä tapahtuu päätalolaisittain nauramalla hyvän ihmisen nauru.

Siiasta keitetään soppaa, siika on söpöläinen ja samalla kansanrunoudessa naisellisuuden metafora. Kun härskisti kunnanrakennusmestarin vapaa-aikaa hyväksi käyttävä kyläläinen viettää itsenäisyyspäivän mestarin kyökissä navettapiirustuksiaan mestarilla ilmaiseksi laadituttamassa, hän hyvittelee Laina-vaimoa mairittelemalla häntä sopaseksi. Tornionjokilaaksossa naisen etunimi on Sopa. Jos naiset ovatkin somia, söpöjä tai sopasia niin miesten puheet rakennusmailla eivät niinkään, sillä siellä miehet puhuvat rumia tai rasvaisia ja nauravat paskasen tai räkäsen naurun päälle.

Syynissä olevan kirjoituskokoelman otsikoissa on mainintoja kölleistä ja nimenväännöksistä. Ähvä Metsänen, Pikku-Jussi, Lasi-Kalle, ”vapaaherra” Pursu, Humu-Pekka ja ”professori” ovat osa rakennustyömaiden kieltä ja huumoria aivan kuten ne yleisemminkin ovat olleet kansanhuumoria, joka on elävää nykyään lähinnä nuorisokulttuurissa. Kuvatuilla nimillä rakennusmailla henkilöistä puhuttiin. Nasevan liika-, lempi- eli korkonimen sai, jos henkilöllä oli jokin mieltä kiehtova ominaispiirre tai hänelle oli sattunut jokin kutkuttava kommellus, joka oli yleisesti tiedossa. Kutkuttava kommellus oli sekin, jos kieltolain aikaan vaimo trokasi miehelleen vesipullon moneen kertaan.

Köllien yhteydestä rakennusperinteen nimeämiskäytänteeseen kiinnostavin otsikko koskee Rousto-Villeä, josta tuli Vempel-Ville ja joka eläkkeellä soimasi tulevansa vielä tämänkin jälkeen astetta ala-arvoisemmaksi Luakka-Villeksi. Tässä nimikehitys vastaa sekä porojen että siian nimikäytännettä, jossa nimi muuttuu iän ja/tai sukupuolen mukaan. Olen aiemmin todennut Vahvacon Oy:n arvoihin kuuluvan elastisuuden eli muuntojoustavuuden. Kirsti Mäkinen kirjoittaa nimiperinteen olevan elastista, koska siihen kuuluu osin tilapäisiä nimimuodostelmia, osin herkullisia ”paukauksia”, jotka säilyvät nasevuudessaan sukupolvien yli. Jos pitäjäköllit esittelevät rehevää ja rikasta perinteenlajia, niin osin sitä samaa edustaa myös ammattiperinteen kieli olipa kysymyksessä kalastus, metsästys, linnustus tai rakentaminen erektiivisine kirjallisuuksineen.

Mitä tuli sanottua?

Vaikka erektiivisyys (vrt. erect=rakentaa) tarkoittaa sinänsä vain pystyyn rakentamista, on sillä kieltämättä voimakas assosiatiivinen yhteys rakennushuumorin lempiaiheeseen. Päätalon kieli on vähintään yhtä hersyvää kuin köllien, ja kansantavan mukaan seksitermejä ja puolivillaisia kaskuja riittää. Jo pieni otos antologian kieleen todistaa sanaston rikkautta. Jos verrataan esiin tulleita maallikolle oudohkoja rakennussanoja ja muita sanoja suhteessa seksuaalisiin erityisilmaisuihin, painotus hahmottuu. Semiopoeetikkona yhdyn täysin kouluneuvos Mäkisen luonnehdintaan. Nimittelyt ovat arjen ronskia runoutta ja paino on sanalla ronski. Päätalon luokittelussa Kirsti Mäkinen edustaa naista, joka kestäisi kyllä kuulla rakennuksilla mitä vain, kuten kunnon folkloristin tulee, mutta jolle ei ehkä puhuttaisi päin naamaa mitä vain. Kölli-Kirstin nimi ei vain istu, sillä nimi on miestä myöten ja naistakin. Eikä miehinen mies milloinkaan nimittele ylvästä naista. Kalle Päätalo ei kutsu lainkaan naisia köllinimellä, on vain Lainaa, Lissukkaa, Lissua tai sitten kokonimisiä naisia kuten Toini Niva tai Anelma Kipulahti. Siltikin, vaikka kaikki naiset eivät aivan pulmusia tarinoissa olekaan. Voisi sanoa, että rakennusmestari Päätalon naissuhtautuminen on kypsää sekä madonna-huora-ajattelun kauaksi taakse jättänyttä.

Rakennussanasto	Erityissanasto	Seksuaalisanasto
hama	itteminä	herkkumutteri
huppuri	julkumettä	huippuhäntyri
hällä	koppuloida	huja
kakkosnelonen	kölvi	hujanmitta
kompsa	laukki	Iivananpoika, joka on
moskula	lompit	kasvanut oksaan kylkeen =
näverrin	läyry	isokullinen
pattinki	mulukata	kilikkiä
pislaakaaminen	orkonen	kyrpä
pykäri	painaa pahkaan	lemmennuija
reevapattinki	patvia	namutella
repsikka	pärmentää	roustaa
ronttiurakka	säähkö (viha, sisu)	roustopatukka
rutari	tilannapa	suoro
tanu	tupinat	suuriaisainen
äkkipoika	öhmiä	täysi hengensalpa

Kuvio 3. Vertaileva taulukko Päätalon rakennuskielen erityissanastosta Montussa ja tellingeillä teoksessa

Palataan Rousto-Villeen ja sen yhteyksiin poroon tai pikemminkin poron kurkkuun. Koska kirjailijan teoksissa tekstinäyte puhuu paremmin kuin mitkään kuvailut, annetaan Päätalon, ”lappalaisen, poronmunien purijan, Päätalon pojan” selittää, mistä tässä oikein on kysymys. Miten Ville Lahtista alettiin kutsua Rousto-Villeksi? Kasku sinänsä on pieni myytti, ja tätä taustaa vasten voi ymmärtää sen miksi kölli voi sinänsä olla myytin otsikko.

”- Millä paikkakunnalla eli millä murteella sitä roustotaan?

- Mää tiä, sanoi Ville.
- On sitte sinun keksimä koko sana.
- Mun miälityötäni on ollut kuunnella ja ottaa käyttöön mun miälestäni hyviä sanoja ja sanontoja, Ville selvitti.
- Säähän tiät, mikä on roustokurkku? Vai puhuvatko porolappalaiset roustokurkusta?
- Mahtavat enempi puhhua kurkkutorvesta. Mutta ällyän, että sinun roustokurkkusi on sama kuin henkitorvi, eläimillä.

- Mun miälestäni kunnon sukuelin, ko se on juhlakunnossa tiämmä, on paljon roustokurkun tapanen. Kais käsittät, että tarkotan roustokurkun pyöreäselkäsiä rustovanteita. Toinen toisen kyljessä, tiämmä.
- Minulta purskahti nauru. Sanoin:
- Sulla pellaa mielikuvitus sen assian ympärillä!
- Ville nauroi harvoin. Nyt hän kuitenkin hörähti.
- Joo, mää olen kutsunut sukupuolitouhuja roustoomiseksi ihan nuaresta miähestä asti. Ja niiltä vuasilta asti mua on kuttuttu Rousto-Villeksi. Ja mää olen siittä, tiämmä, ylpee!

Vaikka Päätalon poika epäilikin Rousto-Villen ajatusyhtymää mielikuvituksen leikiksi, ei se sitä vasitenkaan liene ollut, koska suomen kielen sanastaja Elias Lönnrot nimitti kurkkua emottimeksi. Sana merkitsi kansankielessä sekä henkitorvea että emätintä. Näin helppoa se on siikasisaret saada tietää mitä miehet meistä ajattelevat. He kirjoittavat sen kirjoihin. Pitäisikö ala, erektiivinen kirjallisuus pistää syyniin, puhutteluun elikkä mihinkä?

Muista Päätalon kölleistä ei ole kirjassa yhtä selkeää syntyhistoriaa, joskin pullonhinta-Korte olletikkin sai nimensä ostettuaan vaimonsa trokaamaa vettä. Lasi-Kalle lienee tullut siitä, kun kirvesmies Kalle heläytti piikimoskulallaan ison ikkunan rikki. Ähvä on väännös Felixistä ja harrastuskin saattoi liittyä nimeen kuten Veikkaus-Virtasella. Laiskuus toi nimen vapaaherra, äksy mies sai liikanimekseen hirmun, pienikokoisuus pikku-määreen. Ainut henkilöistä, joille ei ole annettu muuta kuin ammattinimike attribuutteineen on eläinrakas opettajatar. Tarinassa hentomieliselle esieläinsuojelijalle ei ole liiennyt kirjailijan mielikuvituksessa lainkaan nimeä. Kanaorsiston teettäminen alkoviin ei ilmeisesti ollut Päätalon arvomaailmassa maailman fiksuin keksintö.

Myös herrat vain vaivoin saavat Päätalon erektiivisessä kirjallisuudessa armon. Titteli liitetään sukunimeen vain joskus. Insinööri Sileharju on henkilögalleriassa kuvattu ahdasmieliseksi ja kostonhaluiseksi typerykseksi, kun taas kontrollimestari Risto Ahvio, työmaavalvoja saa armon rakentaja-kirjailijan silmissä, koska työmaavalvoja on mukava mies ja osaa kertoa erektiivisiä kaskuja elämän menosta.

Päätalon kirjallisuudesta koostettu rakennusalan tarinasto alkaa ja loppuu klassisesti ja sarjan teeman kannalta osuvasti puhutteluun eli kaskuun, jossa emäntä patistelee sänkytouhuissa laiskaa vävyään perillisen hankintaan. Sormeiluasteelle päästään, mutta tositoimiin ei, koska talon tytärtä käytetään vain sormen kostukkeena, kun kirjan sivua pitää kääntää. Kahdessa kokoelman alkutarinassa kerrotaan myös sormista. Kun Päätalo havittelee uralle, hän tapaa sormiensa jäätymistä päivittelevän mestarin ja seuraavassa tarinassa oppipoika jo lyö neliskulmaisella piikkimoskulalla syviä orkosia sormiinsa. Saa näpeilleen tuon tuosta, kunnes työtoveri lahjoittaa toveriapuna kunnon työkalun.

Vinoilua, vilunkitouhuja ja vitsailua

Nimittely on enimmäkseen huumoria, harvoin pahantahtoista. Pikemminkin teitittelyn ja sinuttelun välinen kiasma voi sisältää piruilun sävyjä. Naista ei rakennusmestarin sopinut kovin herkästi sinutella, koska silloin epäiltiin liiallisesta ja lähemmästä tuttavuudesta. Sen sijaan aseman, koulutuksen ja iän mukaan tuli teititellä, vaikka muutoin kavereita olisi oltukin. Kun nimeä ei mainittu lainkaan, sisältää tarina implisiittisen sisärakenteisen vihjeen henkilön epähenkilöllisyydestä. Puoliyhdiste ”insinööri Sileharju” voisi olla neutraali nimitys kunnioittavine sävyineen, mutta taustatarinat paljastavat, mitä nimitykseen sisältyy. Sen sijaan selvittämätön vyyhti piilomerkityksiä kätkeytyy tarinoihin harvinaisista sairauksista kuten tasapainohäiriö ja unitauti. Edellinen kun saattaa hyvinkin rakennuksilla viitata humalassa liikkumiseen työmaalla ja jälkimmäinen liiallisten torkkujen ottamiseen ja taukojen pitämiseen. Molemmat viat on kootuissa selityksissä saatu syntymävikoina, mutta niin on vastakohtainen taipumus ronttiurakointiinkin, jossa työtä tehdään ylen ängen, vaan kenen hyväksi. Oman lukunsa vilunkimiehissä tekee Päätalon tarinastossa tyyppi, joka esittää aseman aukion tilapäätulojen taktiikkaa kerjäämällä nyyhkytarinoiden avulla. Poikkeuksena on vain se, että alkoholisoitunut mies tarinoiden keksimisen ja ryypyretkien ohessa tekee myös työtä kun jaksaa ja muistaa.

Nimittely voi olla myös arvostava nimitys, joka muodostuu joko tai tai sekä että työtehtävän ja tekijän ominaisuuksien mukaan. Työmaavalvojan nimittäminen kontrollimestariksi osoittaa arvostusta,varsinkin kun tähän omatekoiseen arvonimeen yhdistetään koko ristimänimi. Arvonanto päätalolaisella työmaalla on ansaittu sekä ammattitaidolla että mukavan miehen maineella, jossa opetus harmeille nauramisesta on otettu varteen ja käytäntöön.

Totta puhuen

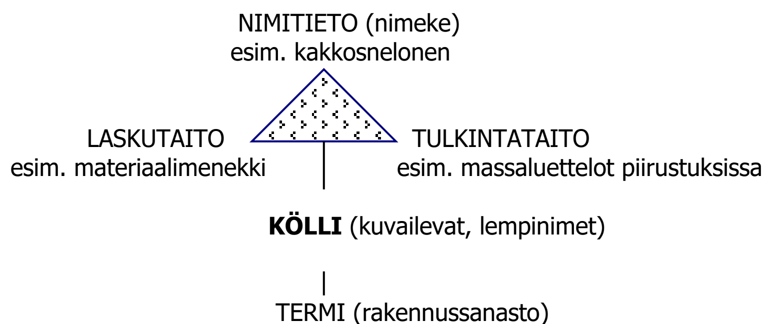
Koska erektiivinen kirjoitussarja on orkosia kirjalliseen kenttään viiltelevä, vetelen seuraavassa uuden toimintahallintajärjestelmän mukaiset semioottisesti mallintavat suuntaviivat antologian opeista, joiden mukaan työteho, ronttiurakka win win –periaatteella mahdollistuu hyvällä työn etukäteissuunnittelulla ja hyvien työkalujen tehokäytöllä. Sirkkelin on soitava ja tehomoskulan varressa oltava pituutta. Erektiivisessä kirjallisuudessa osutaan ja osataan naulan kantaan, mieluiten rumien juttujen ja naurun säestyksellä, kun taas ”insinööri Sileharjun” maailma on nuivempi ja ilottomampi. Minne katoaa teekkarihuumori tosi paikan tullen?

Nuori tekoselkosiltaan Tampereen työmaille muuttanut kirvesmies sai työmaalla kokeneemmilta rakennusmiehiltä ohjeita ja neuvoja, joista voidaan uuttaa esiin neljä suoraa rakennustyömailla pärjäämisen neuvoa. Pärjätäkseen

rakennustyömailla on 1) opittava lukemaan piirustuksia, 2) opittava laskemaan tilavuuksia ja mittoja yms., ja lisäksi tulee oppia 3) rakennustarvikkeiden nimet niin että osaa yhdistää nimen ja oikean tarvikkeen sekä 4) ennen kaikkea tulee osata nauraa harmeille, joita joka työmaalle siunaantuu kuin manulle illallinen. Kuusamolaisittain sanoen ei lopu kumma kuulumasta.

Sijoittamalla nämä tekijät kaavaan saamme tietää, mitä nimiloppu oikeastaan tarkoittaa mallinnettuna. Unitautisen lautapojan heikkoutena oli, ettei hän tiennyt puutavaran nimikkeitä. Kakkosnelosena tilattu saattoi ilmestyä paikalle lähes minä vain. Merkitsen tämän ilmiön sanalla NIMITIETO . Päätalolle laskutoimitukset tuottivat päänvaivaa, nelosiakin koulussa tuli, mutta ahkerana miehenä hän silti oppi laskemaan joten kuten, joskin toimitus kävi kovin hitaasti vielä kunnanrakennusmestarinakin. Merkitsen vaadetta sanalla LASKUTAITO. Monin tavoin käytännössä ja tarinoissa ilmenee huumorin kova kysyntä ankeissa töissä. Rakennustyömaan kirjoittamattomana sääntönä on, että jutut saavat olla rumia, ja töitä saa tehdä rumasti, mutta rumasti ei saa työmaalla toiselle sanoa. Ymmärtänette vitsin jujun. Jutut juttuina, mutta pois se minusta eli ronski huumori on yhteisöllinen tapa keventää raskasta työtä, mutta rumasti sanominen jolle kulle lisää työn raskauden taakkaa. Siksi kehoitus opetella nauramaan harmeille on viisas. Merkitsen kehoitteen sanalla KÖLLI, sillä ei ole sattumaa niin monen köllin esiintymä Päätalo-tarinastossa. Meillä on vielä neljäs oppi nimeämättä. Nuorta kirvesmiestä kehoitettiin oppimaan piirustusten lukeminen. Tämä voidaan kiteyttää sanaksi TULKINTATAITO. Insinöörien laatimat suunnitelmat ovat asia sinänsä, jotka testautuvat työmailla aina yhtä tuoreella kysymyksellä. Ymmärretäänkö tarkoitus oikein?

Perustekijät ovat täten nimitieto, laskutaito ja tulkintaito. Kuvio osoittaa, miksi nimet ovat keskeinen tekijä erektiivisessä kirjallisuudessa, ja mikä yhteys niillä on kölleihin ammattitaidon kuvaajana.



Tulkittuna hyvin lyhyesti triadinen osio osoittaa ammattitaidon vaatimusten perustason, josta nimeämisen, nimitiedon tasosta syvempi kommunikatiivinen ammattikieli omaksutaan alan suullisesta ja kirjallisesta kerronnasta. Suullinen ilmaisu ja sanasto opitaan ensisijaisesti jutuista ja kaskuista sekä kaunokirjallisuudesta, mediasta jne. Kirjallinen kieli omaksutaan opinnoista ja alan ammattikirjallisuudesta sekä käytännöstä mallien mukaan toimien. Hiljaa hyvä tulee! Lappalaisten eniten arvostama kala, siika sai oikeuden nimeensä vasta pitkän kasvuajan jälkeen yhdeksäntenä vuonna. Porolappalaisilla ei lainkaan ollut laumassa poroja, sillä poro oli vapaasti haltuun otettavaa karjaa tunturilla. Omat porot olivat selvää korvamerkittyä rahaa, juoksevia kolikoita.

Suunnilleen siiaksi tulemisen kauden kestää ennen kuin suunnittelun äkkipojasta kasvaa toden teolla insinööri tai työmaalla mestari alallaan. Silti aloittelevan lautapojankin on pika pikaa opittava perusasiat, tiedettävä minkä laatuista lautaa on kakkosnelonen, tai millainen työkalu on orkosia runnova piikkimoskula. Työryhmissä on monenlaista persoonaa, kieltä ja mieltä.

Päätän sarjan ensimmäisen artikkelin Kalevalanpäivän merkeissä Päätalon sanoin.

"Tein, mestari, tekosen, että mitenkä siitä selviytynen!"

Marita Råman Helsingissä 28.2.2006

Lähteet:

Paulaharju Samuli. Kiveliöitten kansaa. Pohjois-Ruotsin suomalaisseuduilta. Toimituksia 1138, SKS, Helsinki 2007 (uusintapainos)
Päätalo Kalle**.** Montuissa ja tellingeillä**,** toim. Miisa Lindén, kuv. Matti Louhi. Gummerus Jyväskylä 2006
Mäkinen Kirsti. Lollot ja kollot. Suomalaista naapurihuumoria. Otava 2007
Vuorela Toivo. Kansanperinteen sanakirja, WSOY Porvoo-Helsinki-Juva. 1981